

יהודי לא כועס! הלקח העצום מפרשת 'מי מריבה'

מה במעשי משה הוליד מסקנה נוראה כזו? למה לא לסנגר עליו ולטעון כי פירש כך את ציווי ה', שעליו להכות בסלע? איך בכלל אפשר לחשוב כי למשה רבינו תהיה חסרה אמונה ביכולת ה' לחולל נס? הוא הרי חולל ניסים יותר מכל אדם אחר בהיסטוריה, שבר את חומות מצרים, קרע את הים והביס את עמלק ועוג?

ב"ה | פרשת חוקת | תשפ"ו

הכי אישית ומדוקדקת. מה שאנו רואים בעיניים הוא בסך הכול היבט מצומצם של המציאות והאמת היא שכולנו ידיים ורגליים של התוכנית העליונה. לכן יש רק תגובה אחת: קדימה. יהודי מתקדם בביטחון וידיעה שכל רגע מוביל אל המשך טוב ויותר טוב, שיתגלה במהרה כעוד רגע של גאולה.

הדברים קשורים אל ג' בתמוז, יום ההילולא ה-32 של הרבי שיחול השבוע. כל ג' בתמוז הוא סטירת לחי מצלצלת. הרבי הבטיח כי הנה משיח בא והגאולה עומדת אחרי כתלנו, אולם הדברים התפתחו בדרך שונה שאנו מתקשים לעכל אותה. המסר של מי מריבה הוא, שאנחנו לא מבינים הכול בזמן אמת, אבל לא נשברים ולא נעצרים. המסלול הוא אותו מסלול והיעד אותו היעד ובעזה"ש ננצח.

ב. פרשת "חוקת" היא פרשה עצובה, היא נושאת ריח של סוף מסלול ופרידה. הפרשה מדלגת 38 שנים אל השנה האחרונה במדבר בה ניפרד משלוש רועי ישראל. הפרשיות הקודמות סיפרו על מה שהתרחש 38 שנים קודם, בשנה השנייה לצאת בני ישראל מארץ מצרים. אחרי שנה של חניה למרגלות הר סיני, בעשרים באייר, העם התרומם לצאת לכיוון ארץ ישראל. הם צעדו שלושה ימים והתחילו עם התלונות, המתאוננים, קברות התאוה, מעשה מרים, שילוח המרגלים ובתשעה באב הכול התרסק. גם חטא קרח היה תקופה קצרה אחר כך ומאז הם נתקעו במדבר לשנים ארוכות, כאשר מדי שנה מת שנתון אחד שמגיע לגיל שישים.

פרשתנו מדלגת על כל השנים הקשות וקופצת אל העשירי בניסן, בשנה האחרונה במדבר: מות מרים. מותה של מרים הוביל אל חטא "מי מריבה", שגרם למותו של אהרן המסופר בפרשתנו ואנו נודעים לכך שגם משה לא יזכה להיכנס אל הארץ המובטחת וימות במדבר.

40 שנה של מסירות נפש, נשברות ברגע. 40 שנה של התמדה הירואית ועיקשת להשלים את המסלול ולהביא את העם אל הארץ – נעצרים בחטא "מי מריבה". משה רבינו 'מואשם' בחטא הנורא שאפשר להעלות על הדעת: "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל". משה לקה כביכול בחוסר אמונה ביכולת ה' לחולל נס על ידי דיבור, וחוסר אמונה פומבי הוא חילול ה' לעיני כל העם.

כל אחד תופש את הראש: מה במעשי משה הוליד מסקנה נוראה כזו? למה לא לסנגר עליו ולטעון כי פירש כך את ציווי ה', שעליו להכות בסלע? איך בכלל אפשר לחשוב כי למשה רבינו תהיה חסרה אמונה ביכולת ה' לחולל נס? הוא הרי חולל ניסים יותר מכל אדם אחר בהיסטוריה, שבר את חומות מצרים, קרע את הים והביס את עמלק ועוג?

בפתח הדברים נדגיש כי אין אנחנו מתיימרים לרוץ במעשיו של משה רבינו. מי שעלה שלוש פעמים לשמים כדי לקבל את התורה וחי שם כאחד המלאכים – מרחב הראייה שלו גדול מיכולת התפישה שלנו. בכל זאת אנו רוצים ללמוד מה שקשור אלינו מתוך הדברים.

המסר הוא ארבע מילים: מי שמאמין לא כועס, ומי שכועס נדרש לחזק את האמונה שלו. הטענה של הקב"ה מול משה רבינו אינה על עצם זה שהיכה בסלע, אלא על שהיכה בו מתוך כעס וכעס של מנהיג ברמתו לעיני כל ישראל הוא חילול ה'. כי יהודי לא מאבד שליטה. הוא מייחל, מתחנן, מחפש חיזוק, מתאמץ למצוא דרך, אבל לא מאבד ראש.

כעס מעיד על כאוס, על היתקעות בכביש ללא מוצא שאינו מוביל לשומקום. וזאת כפירה בהשגחה העליונה שמנהלת את המציאות. כל מי שיביט על חייו ביושה, יראה שהם מתנהלים מלמעלה ברמה

צדיקים מכפרת.

הגמרא אומרת את הדבר המתבקש: פרשת פרה אדומה היא **הקדמה של נחמה** על מות הצדיקים. עוד רגע נקרא על האפילה הנוראה שתותיר אותנו יתומים. הפרידה מכל שלישיית ההנהגה שלא תחזור עוד בגדלותה: מרים, אהרן ומשה. לכן התורה מקדימה עם פרשת פרה אדומה, לומר כי הפרה מכפרת ומיתתם של צדיקים מכפרת. אנחנו לא מתייתמים, אלא מתעלים בזכותם.

בעומק יותר: פרשת פרה אדומה, אינה רק קובעת עובדות על מות הצדיקים, אלא מעניקה את הכלים לקום מיתמות וריקנות נוראה.

הארכנו בשיעור לפני שנתיים, כי פרשת פרה אדומה, עוסקת בשבר הפסיכולוגי העמוק ביותר: המפגש עם המוות. המת טורף את כל מי שעומד בקרבתו. איבוד אדם קרוב - ממית משהו בתוכנו. המוות לועג לחיים, מחסל את הקיום ומכניע את השאיפה והתשוקה לעשייה. הוא קורא בצחוק שחור את קינתו של קהלת: "הכל הולך אל מקום אחד, הכול בא מן העפר והכול שב אל העפר".

בשפת החסידות: המוות מפגיש אותנו עם האין, עם מה שנראה כחלל ריק מהשכינה. הגוף המת נראה כמו חור שחור שאין בו אלוקים. היה גוף פועם שהיה שגריר נמרץ לאור הנשמה, פעל בשליחותה וסחף את סביבתו, אולם המוות מסלק את הנשמה ונותרת גופה חומרית ריקנית ודוממת, חסרת אלוקים אשר הוא חי וכל קיומו אומר נצח.

זאת זעקתו של משה רבינו כשהוא שומע את מצוות הפרה:

2. קהלת רבה: כיון שהגיע לפרשת 'אמר אל הכהנים' ורדיני טומאת מת, אמר משה: רבש"ע, ואם נטמאו אלו במה טהרת? לא השיבו דבר. אותה שעה נשתנו פניו של משה. כיון שהגיעו לפרשת פרה אדמה, אמר הקב"ה זו היא טהרתן: 'ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת'. אמר משה: רבש"ע, וכי טהרה היא?! אמר הקב"ה: חקה היא וגזרה גזרתי ואין בריה יכולה לעמד על גזרתי.

משה לא התפלא על טומאת המת, היא מובנת מאליה למרבה הצער. משה התפלא איך נטהרים ומתחדשים ממנה? תמיהתו לא נענית מיד, כי התשובה אינה טבעית לשכל האנושי. הקב"ה משיב רק כאן ועדיין דעתו של משה אינה מתיישבת והוא מקשה שוב: "וכי טהרה היא?!"

ליקוטי שיחות יח/233: טומאת מת באה מצד גוף שאינו חי, שהופרד מהנשמה, והגוף עצמו הוא לא יותר מעפר מהארמה. וכאן הייתה השאלה של משה: איך נטהרים מכזו טומאה, במיוחד שהיא נוצרה מכך שהתבטל הקשר בין הגוף לאלוקות שבו - כוח הנשמה?

לפני מעשה מרים, פותחת הפרשה באריכות עם פרשת פרה אדומה, המצווה על ההיטהרות מטומאת מת. מיקום הפרשה מרתק ומצריך עיון: למה היא מופיעה כאן, רגע לפני סוף שנות המדבר?¹

הפרשה לא נאמרה עכשיו או בתוך 38 השנים הנעלמות ומשתי סיבות. א. בכל השנים הקשות הללו היה עם ישראל נזוף והקב"ה לא דיבר עם משה כלום. התורה מדלגת על כל השנים הללו כי לא היה מה לספר. לא היה בהם שום חדשות בעלי ערך המצריכות דיווח.

1. תענית ל,ב: יום [חמישה עשר באב] שכלו בו מתי מדבר, דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה, שנאמר (דברים ב,טז) 'ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למוות, וידבר ה' אלי'.

ב. מעבר לכך, פרשת פרה אדומה נאמרה לישראל הרבה-הרבה קודם. למעשה, זו אחת המצוות הראשונות שקיבלו ישראל אפילו קודם מתן תורה.

שמות טו,כג: ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מים ממרה... שם שם לו חק ומשפט - רש"י: במרה נתן להם מקצת פרה שיות של תורה שיתעסקו בה: שבת, פרה אדומה [שנאמר 'חק'], כיבוד אב ואם ודינין.

כאשר חנו במרה מיד אחרי יציאת מצרים, מצווה הקב"ה "חק ומשפט" ו"חק" הוא "חוקת התורה", פרשת פרה אדומה. שם נאמרה המצווה כמבוא רעיוני שלא נוגע לפועל (כי לא היה משכן), בהמשך היא נמסרה לישראל כהלכה למעשה ביום הקמת המשכן, בראש חודש ניסן בשנה השנית לצאתם ממצרים. לאחר הקמת המשכן אפשר לקיים את טקס הפרה וגם נוצר הצורך להיטהר לקראת הכניסה לבית ה', ובעיקר לקראת הקרבת קרבן פסח, כשבועיים אחר כך. (עד היום קוראים פרשת פרה לפני פסח, כתזכורת להיטהר מטומאת מת לפני קרבן פסח, מהרה יגלה אכ"ר).

גיטין ס,א: שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המש-כן ואלו הן: פרשת כהנים, ופרשת [קידוש ה]לויים, ופרשת טמאים... ופרשת פרה אדומה (רש"י: לפי שביום המחרת נשרפה הפרה להיות נטהרין לפסחיהן וקודם לכן לא יכלו לעשותה דבעינן 'והזה אל נכח פני אהל מועד').

אם הפרשה נאמרה לפני מתן תורה ונמסרה כחצי שנה לפני המרגלים - מה פתאום נכתבת בסוף?²

מועד קטן כח,א: למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של

1 אחרי מעשה קרח מובאת פרשת "מתנות כהונה" וזאת כדי לחזק את חולשת הכהונה שיצר קרח. מובן שהיא כתובה שם בין אם נאמר שנאמרה באמת שם ובין אם נאמרה קודם ונקבעה שם.

2 עלה בדעתי הסבר פשוט, אבל לא ראיתייהו במפרשים: מה שהם עשו בעיקר בלח השנים העלומות, היה לקבור את כל אנשי הדור שיצאו ממצרים ולכן מובן שהם מצויים על פרשת טהרת מת.

ביום השלושים לפטירת רעייתו הרבנית ע"ה, הרבי פרק מעומק לכו הטהור שבירה נוספת שגורם המוות, בפן הרוחני-אמוני כביכול: המוות מערער את הרגשת הקרבה, הטוב והשפע של הקב"ה. **הבורא מתגלה פתאום כמי שלוקח ולא כמי שנותן.** כמי שאינו מאזין לתפילות ח"ו.

התוועדות הרבי מליובאוויטש תשמ"ח ב/423: כאשר הגיע משה לפרשת טומאת מת, אמר: רבש"ע, **כמה תהא טהרתו? ... יש לבאר: לאחרי כל הביאורים קשה לבטל את הפעולה והרושם שהעדר החיים, עד שלא יישאר ספק בה-רגש הלב שהקב"ה הוא טוב הנראה והנגלה ונותן מידו המלאה והפתוחה.**

הקב"ה עונה למשה: **"חוקה חקקתי וגזירה גזרתי ואין בריה יכולה לעמוד"**. תכונת ההתאוששות היא חוקה בדרך גזירה וציווי ועליכם לקבל אותה. בדרך ההיגיון אי אפשר להבין מה מחזיר את הטמא לחיים, אבל הקב"ה **גוזר ומבטיח כי כך יהיה.** טהרת הפרה מביאה ישועה למכאוב.

הרבי מבאר את תשובת הקב"ה באריכות בליקוטי שיחות ח"י/232: מעשה הפרה מגלה כי **המת ממשיך לחיות בדרך אחרת.** שום דבר לא נגמר, אלא הקיום ממשיך בדרך שונה. יהודים מקפידים לומר 'נפטר' ולא 'מת', כי היהודי אינו נגמר, אלא נפטר מחובות העולם הזה ועובר לעולם אחר.

ראשת, ביחס לגוף עצמו. הנישואים בין הגוף לנשמה ממשיכים להתקיים והחלק התחתון של הנשמה - כחינת ה'נפש' - נותרת נשארית הבוקה בגוף הנמצא בקבר. הגוף היה החתן המרכזי של החיים, הוא היה הכלי בו ועל ידו קיימה הנשמה את כל עשייתה בעולם והנישואים הללו לא פוסקים.

לכן מקפידים על קבורת הגוף ולא שריפה ח"ו, וממשיכים ללכת אל בית החיים. שכן הגוף התקדש בקדושת נצח במעשה המצוות וממשיך להיות קשור עם חלק הנשמה העיקרי שעלה למעלה.

קדושת הגוף הנצחית, כוללת שבעתיים אצל צדיקים. יודעים דברי חז"ל שמובאים במקומות רבים: "אין טומאה לצדיקים". לכן רבים סוברים שמותר לכוהנים לילך אצל קברי צדיקים. יסוד

הדברים הוא בסיפור מדרשי מיום הריגתו של רבי עקיבא (מדרש אגדה אמור): "מעשה היה ברבי עקיבא שתפסוהו וחבשוהו בבית האסורים והיה ר' יהושע הגרסי משמשו. פעם ביום הכיפורים, לקח רשות מר' עקיבא ללכת לביתו. בא אליהו ז"ל ודפק על דלת ביתו ואמר: "באתי להודיעך שרבי עקיבא רכך מת [נהרג בידי הרומאים]. מיד הלכו שניהם כל הלילה עד שהגיעו לבית האסורים, ומצאו הפתח פתוח ורב האסורים ישן וכל העם ישנים. נתחזק אליהו ונטפל ברבי עקיבא. אמר לו ר' יהושע: ולא כהן אתה [שהרי פנחס התכהן ופנחס זה אליהו]? אמר לו: בני, אין טומאה לצדיקים ולא לחכמים".

"חיי הצדיק אינם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים, שהם אמונה, אהבה ויראה", כדברי רבינו הזקן באגרת הקודש סימן כו. לכן הגוף התעלה לחלוטין אל רמת הנשמה ואין בו טומאה. בהערה³ הובא סיפור מרטיט שזכיתי להיות חלק ממנו אודות קדושת ה"אוהל" של הרבי.

ליקוטי שיחות שם/234: אפילו כאשר הגוף נותק מהנשמה, יש לנשמה - שפעלה על ידי הגוף את לימוד התורה וקיום המצוות - את היכולת לפעול רושם נצחי על הגוף וגם כאשר הגוף התנתק ממנה. ויש לומר שזאת אחת הסיבות שצדיקים לא מטמאים, שכן מציאות הגוף עצמה הייתה "חיים רוחניים של אמונה, אהבה ויראה" ומוכן שהדבר מותר רושם נצחי בגוף. ככל זאת מדובר ב'חוקה' שהיא למעלה משכל וטעם, שכן דבר יכול לפעול על רעהו רק כאשר מתקיים ביניהם קשר. לכן הקשר הנצחי נעשה רק מצד כוח הבורא שהוא למעלה מכל ההגבלות.

המשכיות החיים אחרי החיים הגשמיים, מוכנת גם במוכן הנפשי והפסיכולוגי (על דרך המבואר באריכות באגרת הקדש כז שם): שום אדם לא נעלם. מעשיו הטובים יוצרים תשתית של צדקות, עליה צומח וגדל הדור הבא. ההיסטוריה בו מגדל בו כל דור בונה קומה לדור שאחריו ומאדם חי הוא הופך לאדם שמחיה אחרים וכולנו גדולים כגודל הגיבורים שלנו.

ראיתי פעם הסבר חי בכתבי הרב יונתן זקס, לפיו הדבר רמוז במעשה הפרה: סדר הטהרה הוא עירוב האפר עם "המים החיים", שבאים

3 ביום שישי לפרשת שלח בשנת תשפג, קיבלתי הודעת וואטסאפ: "הרב, ברוך ה' בשורות טובות: לאחי נולד בן מתוק ונקרא שמו בישראל: 'בארי יהונתן'. תודה על התפילות בציון הרבי ושנזכה לגאולה שלמה soon".

גלתי אחורה את תכתובת הוואטסאפ ונשימתי נעתקה כשהבנתי את גודל האירוע. שנה קודם, ביום שישי, ב' תמוז תשפב, קיבלתי הודעה מבחור בשם דניאל, דוקטור לפיזיקה של החלקיקים ואסטרופיזיקה, שכותב כך: "הבנתי שאתה נמצא ליד הציון של הרבי ויש לי בקשה חשובה: נולדתי כבכור להוריי והוריי לא נפקדו שוב במשך שבע שנים. הרופאים אמרו שאין סיכוי לילדים נוספים ועלינו לשקול אימוץ. גרנו בניו יורק ואבא ואני נסענו לברוקליין אל הרבי. בתור הארון והמשתרך לחלוקת הרולרים לצדקה חשבתי שאני רוצה לבקש תאומים. כשהגעתי לרבי, שכחתי את המילה וביקשתי: "שני אחים". הרבי בירך. אבא שאל "מתי?" והרבי ענה "soon" (בקרוב). אבא שאל שוב "מתי?", והרבי ענה: "soon soon" (בקרוב, בקרוב). באותו חודש! אמי נפקדה עם אחי, "אלי מנחם", ומספר חודשים אחרי הלידה היא נפקדה שוב עם "יונתן מנדל".

"לאחר 21 שנים מאושרות, אירע אסון מחריד. יונתן היה בדרכו לשיבה במצפה רמון ונהרג בתאונת דרכים על כביש 6 ליד יד בנימין. זאת הייתה מכה נוראה, אבל עשינו מאמצים להמשיך. לפני שנתיים וחצי התחתן אחי השני, אלי מנחם, אבל הם לא מצליחים להיפקד. הם ניסו טיפולים רבים וכלום לא מצליח. אם הייתי יכול, הייתי פונה לרבי כזעקתה של האישה השונמית: "ארוני איש האלוקים, אל תכזב בשפחתך". ביקשתי ממך שני אחים, אבל הקטן נהרג והגדול מתקשה בהבאת ילדים.

קראתי את הפנייה המרטיטה על יד הציון של הרבי ולא חלפה שנה והוא חוזר וכותב על חברתי במעונם. כשביקשתי רשות לפרסם הסיפור - דניאל ענה: "בתנאי שתזכיר אותם אצל הרבי גם השנה, לעוד פרי בטן...".

שויטים), המן הסלע הזה נוציא לכם מים?! וכי ביכולתי להוציא מים מכל סלע?! הרי עלי למצוא את הסלע הנכון? מתוך כעסו היכה עם המטה בסלע פעמיים וזרמו ממנו מים רבים להשקות העדה והצאן. העם התלקק במים, אבל זו הייתה טעות בלתי נסלחת:

3. במדבר כ: קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם... ויקהלו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע ויאמר להם שמעו נא המרים המן הסלע הזה נוציא לכם מים: וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים... ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי.

משה מואשם בלא פחות מחוסר אמונה ביכולת ה' להוציא מים על ידי דיבור. רש"י מוסיף ומחדד כי חוסר האמונה גרם לחילול ה' ולנזק לדורות.

רש"י: אילו דברתם אל הסלע והוציא מים, הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום - קל וחומר אנו.

דיבור אל הסלע, היה מגדל דור של לבבות רכים וממושמים. בעוד הכאת הסלע הנציחה את ישראל כ'סלעי אבן', שאינם נשמעים ללא מכות ח"ו. המהרש"א מחדד הבנה נוראה: כיון שמשה הכריע כי עם ישראל אינו מבין בלי מכות, לכן אי אפשר למחול לו ונדרש עונש נוראי בדמות ההישארות במדבר.

כל אחד תופש את הראש ואינו מבין איך טעות אחת הפכה להיות כה משמעותית? האם אפשר להאשים את משה בחוסר אמונה?! וכי האיש שחולל ניסים כמו שאנחנו אוכלים ארוחת בוקר, יתקשה להאמין בכך שסלע מוציא מים ע"י דיבור?! או שהייתה זו רק 'טעות' כביכול מתוך כעס או שמשה הבין כי הצינויי **לקחת את**

ממי מעיין נובע⁴. שריפת הפרה מסמלת את **הסופיות המוחלטת**, עד שלא נותר דבר מגוף הפרה מלבד מעט אפר. מערבים את אפר הפרה **במי מעיין חיים**, במים זורמים שמסמלים תנועה והתקדמות ובכך מסמלים את זרימת הנצח. זכרו של המת מתערב בזיכרונם של החיים, מעצב ומחנך אותם ויפעם בחייהם.

בהערה⁵ הובא סיפור מפעים המוכיח כי המתים ממשיכים לחיות בתוכנו. עד כאן ההקדמה המנחמת של פרשת פרה אדומה לסילוקם של צדיקים. מכאן נעבור אל הפרשה הנעלמת עוד יותר, מי מריבה.

ג. בעשירי בניסן נפטרה מרים הנביאה. משה ואהרן נכנסו לאוהל לשבת "שבעה" על אחותם ופתאום שמעו רעש מוכר: קול מרמור ותסכול נרגני. מתברר שסלע האבן שסיפק מים באופן ניסי, נעלם והסתתר בין הסלעים האחרים ולא היה מים לשתות במדבר הגדול.

המפרשים מסבירים כי מרים לא הוספדה כהלכה. בעוד שבמשה ואהרן נאמר 'ויבכו אותם בני ישראל', כאן נאמר 'ותמת שם ותקבר שם'. הדור החדש שגדל במדבר, לא הכיר את תרומתה העצומה לחיי העם. לכן נחסרו המים כדי שידעו למפרע שהבאר היה בזכותה של מרים⁶.

שוב חזר הניגון של התלונות כפויות הטובה מלפני ארבעים שנה: "למה העליטנו ממצרים להביא אתנו אל המקום הרע הזה?". ארבעים שנים חלפו, דור חדש נולד במדבר והחמוצים אותם חמוצים.

ה' הורה למשה לקחת את מטה האלוקים בידו, לאסוף את העם ולדבר אל הסלע שיוציא מים. משה לקח את המטה, אסף את העם והלך לחפש את הסלע בין הסלעים. הוא דיבר אל הסלע ולא יצאו מים. רש"י מסביר כי הוא לא דיבר אל הסלע הנכון. משה המשיך לחפש את הסלע ואז שמע את העם מתאוננים שהוא מתכוון להערים עליהם. משה הוא רועה צאן וותיק שמומחה למצוא 'נווה מדבר' בו זורמים מים טבעיים. הוא ימצא מקום זרימת מים ויספר להם כי הוציא מים מהסלע בדרך נס.

משה התרגז וגער בהם בחריפות: "שמעו נא המרים (סרבנים),

4 חשיבות המעיין מבארת תמיהה פשוטה: למה "שם שם לו חק" של פרה אדומה במרה? מה כל כך דחוק לצוות על פרה במרה, כשלא ניתנה תורה ולא היה משכן לקיים בו מעשה הפרה? אלא מביא בספר מרגליות הים סנהדרין כי שם במרה היו מים חיים זורמים כמעין, מה שלא יהיה להם עוד במדבר. ולכן כבר שם היו צריכים להכין מים חיים אל כלי (וכנראה מי הבאר של מרים עומדים בקדושה פחותה וילע"ע).

5 לפני 16 שנה, בערב ראש חודש כסלו תשסח, התרחש הפיגוע הנורא כמומביי, בו נרצחו השולחים היקרים הרב גבי ורבקי הולצברג הי"ד. הירי חיסל את כל האורחים ששהו בבית חב"ד, מלבד 'עצם הלוח', בנם מוישי, שישן במיטה למעלה והוצל בזכות המטפלת ההורית, סנדרה.

חלפו יותר מעשר שנים, מוישי הפך לנער והתכוונן לחגיגת בר המצווה ופתאום הוא מקבל טלפון מאדם לא מוכר: "שמעתי שאתה מתקרב לחגיגת בר המצווה, ובכן יש לי תפילין מאבא שלך".

האיש סיפר שבזמנו, הוא נכנס לבית חבר מומבאי וסיפר לרב גבי שהוא מסר את תפיליו לבדיקה והוא תקוע בלי תפילין. הרב גבי נתן לו זוג תפילין שהיו עמו. היהודי עזב לבית המלון וחצי שעה אחר כך שמע ברדיו על ההתקפה הרצחנית בבית חבד. התפילין נשארו עמו עד היום, ובדיוק פגש חברניק והשיחה התגלגלה על הרב הולצברג והלה סיפר שבנו חוגג עוד מעט בר מצווה. הוא נזכר בתפילין שנמצאות אצלו וכעת הוא מבקש להעביר למוישי את מה שקיבל מאביו, דקות לפני שעזב את העולם.

6 הקשר בין מרים והבאר: חכמינו אמרו (תענית ט) שהמן ירד בזכות משה, הענן בזכות אהרן והמים בזכות מרים. המן נתן חיים כמו התורה של משה שמעניקה חיים, הענן הקיף את ישראל מסביב, כמו אהרן שעשה שלום ואיחוד.

מרים קשורה לבאר, בזכות שעמדה על המים לעקוב אחרי תיבת משה וגרמה להצלתו על ידי שהביאה לו מינקת מהעבריות. עוד כתוב ששפרה ופועה היו מספקות ליולדות מים ומזון. עוד כתבו שכל חייה של מרים היו להרבות ילדים והייתה מעוררת את נשות ישראל לטבול ולילך אל העבדים השבורים בעבודת הפרך וללדת צאצאים.

המטה בידו, אומר שהוא צריך גם לדבר וגם להכות?

רמב"ן: מאחר שציוה לו 'קח את המטה', יש במשמע שיכה בו ואילו היה רצונו בדיבור בלבד - מה המטה בידו?! וכן במכות מצרים שאמר 'והמטה אשר נהפך לנחש תיקח בידך' הוא כדי להכות בו?

רש"י והרמב"ם צועדים בדרך נוספת. רש"י בפרשת מתאוננים (יא,כב) קורא לפרשה זו בשם "שמעו נא המרים". הוא אינו קורא לה בפשטות 'מי מריבה', אלא 'שמעו נא המרים'. הרמב"ם מרחיב בפרשנות מקורית: משה חטא בחטא הכעס. הוא קצף על ישראל שביקשו מים והגדיר אותם במילים איומות שלא אמר כמותן ארבעים שנה: "שמעו נא המורים" (סרבנים ושטים). בכך הפגין דוגמה פומבית שאפשר לכעוס ולפעול מתוך כעס, ועוד כנגד דרישה אלמנטרית של צימאון למים במדבר הגדול, וזה חילול ה' שאינו נסלח.

הרמב"ן מגיב על דברי הרמב"ם במילים קשות: "הוסיף הבל על הכלים". התורה אומרת שחטא בחוסר אמונה ואיך הרמב"ם הגיע לחטא הכעס?

רמב"ן: הרב ר' משה סבר בו סברא כי משה רבנו חטאו הוא, שנטה לצד הרגזנות באמרו 'שמעו נא המורים' ודקדק עליו ה' יתברך שיהיה אדם כמוהו כועס לפני עדת בני ישראל במקום שלא ראוי בו הכעס. וכל כיוצא בזה בדין האיש ההוא - חילול השם, מפני שמתנועותיו ומדבריו כולם היו למדים ... והוסיף הבל על הבל הכלים, שהכתוב אמר 'לא האמנתם בי' ואין העונש בעבור שכעס?

איך מתווכים בין דברי רש"י והרמב"ם על חטא הכעס עם דברי התורה המפורשים בחטא חוסר האמונה? המהר"ל מפתח מהלך מרהיב. פירושו מעניק הסברה בדברי רבותינו נשיאנו כי המהר"ל הוא יסוד תורת החסידות. לכן כאשר כותב רבינו הזקן בפתח התניא "מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים", הכוונה היא אל המהר"ל והשל"ה. דברי המהר"ל הקצרים, מתבארים בארוכה אצל רבינו הזקן באגרת הקודש סימן כה והם מיסודי האמונה כהשקפת החיים האמיתית.

משה כעס על ישראל ולא סתם כעס, אלא פעל כביכול מתוך זעם ומיעוט שליטה מודעת - וכעסנות היא חוסר אמונה בניהול הבריאה. היא אובדן עשתונות בתפיסת עולם מופקר שאין בו

מנהיג. אבל המאמין יודע כי גם מה שלא היה צריך לקרות יכול לקרות וגם דבר אסור - נושא תכלית ומטרה.

הזעם של משה מוכן. זה היה הדור החדש שנולד וגדל בארבעים שנות המדבר. אלו היו בני אדם בוגרים שצמחו לתוך עולם מופלא של נסי המדבר והיה אפשר לצפות מהם להתבגרות ולאמונה באהבת ה' אליהם. התגובה הקיצונית של משה הביעה חרדה, שאנחנו חוזרים ארבעים שנה אחורה ושוב מתדרדרים לאותה נקודה של קיטורים ותלונות שהביאו למות כל הדור ההוא במדבר.

ובכל זאת, **אכזבה מותרת - זעם אסור**. נדרש להוכיח, לחנך, להעמיד במקום, ולשם כך על המורה להפגין תגובה של כעס או אפילו לכעוס על תלמידיו כדי להרתיעם (ראו בהערה⁷), אבל בלי כעס קיצוני שמתגלגל להטחת מילים איומות בישראל ועשיית מעשה של הכאה כפולה בסלע.

גור אריה: שני החטאים (הכעס וחוסר האמונה) הם אחד ... כי עשו דרך כעס ... כמו שאמרו 'שמעו נא המורים' וכן הכו אל הסלע ואין זה אמונה, כי האמונה הוא שבוטח בו יתברך ואין לו רק שמחה.

מה שאומר המהר"ל בדרך קצרה, רבינו הזקן מרחיב בדרך ארוכה. יהודי חי בשתי רמות: **הבחירה השגויה למטה מול התוכנית הגדולה למעלה**. הבחירה השגויה היא הפיקסל הנראה לעינינו ובהגדלה הוא הפיקסל היחיד שקיים. אבל כאשר מתרחקים ומגדילים את הפוקוס - מגלים שהפיקסל הבודד מרכיב תמונה של היסטוריה שלמה מאז בריאת העולם ועד ביאת המשיח.

דוגמה ברורה היא תגובתו של יוסף הצדיק לאחיו: "אתם חשבתם לרעה והאלוקים חשבה לטובה". למעלה תוכנן משחר הבריאה כי יוסף הצדיק יעזוב את חברון ויתגלגל למצרים כדי להציל את כל העולם מהרעב. החלומות בישרו את זה מראש כי יוסף עתיד לגדול ולמשול על אחיו. לשם כך היה צריך לקרות משהו שיגרום לילד אהוב בן 17 לעזוב את אביו ולהתגלגל למצרים. כאן התנדבו האחים ב'רוע בחירתם', להיות המקל שיכה את יוסף ויגלגל אותו למצרים. לכן במבט המצומצם למטה הם פעלו מרוע והתחייבו בעונש. אבל במבט הגדול, העולם לא נחרב בבחירתם הרעה, כי המקל בו היכו את יוסף, היה בסך הכול הקטיליזטור שדחף אותו להיות משנה למלך מצרים⁸.

כפל הפנים מגיע לשיא מדויק אצל דוד המלך, ברגע הקשה ביותר של חייו הסוערים. אבשלום פרץ במרד כדי להשתלט על כיסא המלוכה. דוד כובש ירושלים, נאלץ לברוח מהעיר מאימת בנו. דוד

7 ראו ליקוטי שיחות לט/199 הערה 55, שמחלק בין אבא או מנהיג ציבורי, שעליו רק להראות כאילו כועס, ובין מחנך לתלמידים, שחייב לכעוס ממש ואחרת לא יחנכם. גם באגרת הקודש שם, רבינו הזקן כותב שבמילי דשמיא מותר לכעוס, כמו "ויקצוף משה" בפרשת מטות. אולם כדי שלא לחלוק על דברי הרמב"ם הללו, צריך לומר שההתפרצות כאן הייתה חמורה הרבה יותר מ"ויקצוף משה" והעידה כביכול על חוסר אמונה בדקות.

8 בכך ביארנו בשיעור לפרשת וייגש השנה את **כפל התגובה הסותר של יוסף לאחיו**. מצד אחד, יוסף מצהיר כי ינהג עימהם **טובה תחת רעה** ויכלכל אותם עד סוף ימיו. מצד שני, בשום מקום לא כתוב **שסלח להם** ואדרבה יוסף הוא הבוכה הגדול בתנ"ך, שאינו נרגע בכל פעם שנזכר בעבר. יתירה מכך: אחרי 1500 שנה מתחייבים עשרה הרוגי מלכות במיתות משונות, והקלגס מצהיר כי הם משלמים את עוון אבותיהם שגנבו נפש יהודית ומכרו למצרים 'וגונב איש ומכרו מות יומת'.

אלא יש פער בין יוסף האדם ובין דין המלכות. יוסף האדם מתעסק עם התמונה הגדולה. הוא מחפש את המשלח מאחורי המקל ולא את האוחז במקל. לכן גומל עימהם טובה תחת רעה. אולם במקביל יש את דין המלכות על רוע בחירתם. על כך יוסף אינו מורשה לסלוח והדין מגיע שנים רבות אחר כך. ומסיימים בטוב.

התמיהה צצה: איך אדם יכול להיות בטוח שאין הצווחה בתוך ביתו? הרי אפילו יעקב אבינו - בחור שבאבות - חשש מעשו שמא גרם החטא ומי יכול להצהיר שהוא גדול מיעקב אבינו? התמיהה כפולה ומכופלת, כשחושבים על בעל המאמר - הלל הזקן, שהיה סמל הענווה והכניעה?

ראיתי תשובה מרטיטה (ואשמח לעזרה במציאת מקור הפירוש): הלל אמר כי "צווחה" לא נשמעת מביתו. יהודי לא צווח בטירוף של אוכדן עשתונות. אצל יהודי יכול להיות (ל"ע ול"ע) כאב או צער, אבל לא איבוד שליטה. כי יהודי יודע שהפיקסל הבודד הוא רק חלק מתמונה גדולה של צעידה לגאולה.

מאמר חז"ל נוסף ועוצמתי:

בראשית כא, יד: ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע - רש"י: 'ותלך ותתע' - מכאן שחזרה לגלולי בית אביה.

זה רגע השפל הנורא בחייה של הגר. אימא לילד קטן מגורשת מביתו של אברהם אבינו והיא מתלהכת תוהה, משוטטת ואבודה במדבר באר שבע. ההזדהות הרגשית איתה עמוקה, אבל רש"י מפרש בדרך חמורה את הביטוי "ותתע": "מכאן ששבה לגלולי בית אביה". הגר מרדה בחינוך של אברהם ושבה לעבוד עבודה זרה, כפי שהתרגלה בבית אביה פרעה במצרים.

איך רש"י הגיע לפירוש קשה כל כך? ראיתי בספרי הליטאים של ימינו פירוש מדהים: יהודי אינו "ותתע", הוא אינו מאבד את הדרך. הוא צועק, מתפלל, מבקש, אבל לא אבוד. אברהם אבינו עמד מול עשרה ניסיונות בהם התפרקו חייו עשר פעמים, אבל לא נעצר בדרך. הוא התפלא, נדהם, עמד מול כביש ללא מוצא ודחף אותו ככל הכוח. זו תגובה של "ראש למאמינים".

אין סיפור מתאים יותר מהביטוי של הרבי לגברת פופאק: "א'איד איז ניט סטאק". יהודי אינו תקוע.

הדברים התארכו ובהערה⁹ הובאה שיחה מפעימה מהרבי בקשר עם ג' תמוז ו"ב תמוז.

נמלט עם קומץ נאמנים ולפתע יצא שמעי בן גרא, ראש הסנהדרין וקילל נמרצות וסקל באבנים. אבישי בן צרויה זעם והסתער להכות את המורד במלכות, אבל דוד עצרו: "מה לי ולכם בני צרויה? כה יקלל כי ה' אמר לו קלל את דוד". שמעי הוא חלק ממסע התיקון שנתבע ממני בעקבות חטא אוריה ובת שבע.

מצד שני, רגע לפני מות דוד, הוא קרא לשלמה בנו וציווה אותו אחרי שיעלה למלכותו, למצוא דרך מתוחכמת להעניש את שמעי על המרידה במלכות. ככתוב (מלכים א ב, ט): 'והנה עמך שמעי בן גרא בן הימיני מבחרים והוא קללני קללה נמרצת... ואשבע לו בה' לאמר אם אמיתך בחרב, ועתה אל תנקהו כי איש חכם אתה'. אבל הרי ה' אמר לו קלל ועל מה מגיע לו עונש? אלא דוד חי בו זמנית את שני האופנים: דוד האדם הפרטי, מקשיב לסיפור הגדול, למשלח העליון שעומד מאחורי המקל שהניף עליו שמעי. אולם דוד המלך שיושב על כיסא המלכות, נדרש לשמור על הסדר ולהעניש את שמעי שבחר בבחירתו הרעה להיות המקל שיכה את דוד.

תניא אגרת הקודש סימן כה: אמרו רז"ל 'כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה' ולכאורה מה הדמיון בין חטא מצוי ככעס לכפירה גמורה של עבודה זרה? והטעם מובן ליודעי בינה, שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת, לא היה ככעס כלל. ואף שבן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו ומתחייב דיני אדם ודיני שמים על רוע בחירתו - אעפ"כ על הניזק כבר נגזר מן השמים והרבה שלוחים למקום... וכמו שכתוב (אצל דוד ושמעי): 'כי ה' אמר לו קלל'.

באותה דרך, מובנים שני מאמרי חז"ל מיוחדים במינם:

ברכות ס, א: מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צווחה בעיר. אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי, ועליו הכתוב אומר (תהלים קיב) 'משמועה רעה לא יירא, נכון לבו בטוח בה'.

9 אנו נכנסים לשנת המאה מאז מאסרו של הרבי הקודם בחודש סיון תרפ"ז, 1927. ה"ייבסקציה", יחידה משטרית אכזרית הוקמה במטרה לטפל ביהודים שהעזו לקיים חיי דת. באמצע חודש סיון פרצו אנשיה לבית האדמו"ר הקודם והובילו אל מבצר הכלא בלנינגרד. האדמו"ר הריי"צ הואשם בהנהגת המחתרת בברית המועצות ונגזר עליו מות בירייה. גזר הדין היה עתיד להתבצע תוך 24 שעות.

לאורך הלילה שמע הרבי יריות ממרתף הכלא ובבוקר התברר החוקר: "הלילה חיסלנו 140 בוגדים". למעשה, גזר הדין נדחה והריי"צ שהה שם שבועיים, עד שביום ג' תמוז, הומר גזר הדין לשלוש שנות גלות, ובהמשך הומר לשחרור בחג הגאולה יב תמוז.

בזיכרונותיו המפורטים מבית הכלא, מעלה האדמו"ר הריי"צ רגע שנחרט בזיכרונו (תורת מנחם תשכ"ט ד/70): "אין מורה שעות בחדר הכלא ורק על פי הכרוזים של הקימה - חלוקת לחם, חמין, אוכל, דייסה, חמין, שינה - יודעים בערך שעות היום. איתא במדרש: ומנין ידע משה מתי יום ומתי לילה? כששמע מלאכי השרת אומרים 'קדוש' ידע שהוא יום, וכששמע 'ברוך' ידע שהוא לילה".

במטרה לשבור את רוח העציר, נטלו את השעון ורק קריאות הסוהרים לקום לאכול לחם, דייסה או לשתות חמין, היו מלמדים בערך את שעות היום. כך איבד העציר את עצמאותו והכיר בכך שהוא כלום מהלך, יתוש חסר אוניס בידי המשטר. המצב המשפיל העלה במוחו של הריי"צ זיכרון מרומם שהוא מעתיק אותו **בהמשך ישיר** לתיאורו הקודם: בעלייתו של משה רבנו להיכלות מעלה, ללמוד תורה עם הקב"ה בכבודו ובעצמו, לא ידע מה השעה (כי אין זריחה ושקיעה בשמים). קריאות המלאכים בנו את סדר יומו: כשאמרו 'קדוש' ידע שהוא יום וכששמע 'ברוך' ידע שהוא לילה.

הרבי מליובאוויטש מעלה את התמיהה המתבקשת: **איך זה בא מתוך זה?** כיצד נוצרה ההכלאה בין מצורת הרשע למושב משה תחת כיסא הכבוד? איך דפיקות הסוהרים המרושעים על הדלתות, עוררו אצל האדמו"ר הקודם את זיכרון קריאות מלאכי השרת לקרש הקב"ה?

הכול תלוי במשקפיים שמרכיבים על העיניים. האדמו"ר הקודם הביט בראייה של אמת וראה את השטן בשורשו: הוא שליח של מעלה. עד כמה שהוא נתפס כמציאות אכזרית ומנוגדת אל הקדושה, הוא חלק מהמשחק שנקבע מראש, כדי לנסות את ישראל ולהביאם אל שיא גדולתם.

לנוכח אירוע מן האירועים, כשהכול מתוכנן ומנוהל מלמעלה. ההסברים יפים ומאירים, אבל כוחנו תם. בעומדנו בערב ג' תמוז, אנחנו מתחננים בפני הקב"ה להאיר פנים לישראל ולזכות כבר לגילוי כבוד ה' על הארץ בגאלה האמיתית בקרוב ממש.

למעשה, הרבי ממליץ במכתביו כטיפול בנטיית הכעס, להתבונן בתחילת פרק מא בתניא: "ומניח העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל בכלל, ועליו בפרט, כי חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם... והנה ה' נצב עליו ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו כראוי". כיון שיודע שהקב"ה מניח העליונים והתחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל ועליו בפרט, כיצד יכול לאבד עשתונות

לכן בעמקי גיא צלמוות, האדמו"ר הקודם הרגיש שהוא יושב בסמיכות לכיסא הכבוד. קריאות הרצח הזכירו לו להבדיל את קריאות מלאכי מעלה, היכן שהדברים מתנהלים ביסודם.

אפשר להוסיף כי אנו זוכים לחיות בדור נעלה, בו רואים בעיניים כיצד התמונה הקטנה הייתה חלק מהתמונה הגדולה. מכל פעילות השלוחים ברחבי העולם, הפעילות העוצמתית ביותר, היכן ששלוחי הרבי זוכים להכרה ממשלתית הכי הדוקה, היא במדינות ברית המועצות. דווקא שם על חורבות הקומוניזם, המציאות עצמה קוראת: "בניי, אל תתיראו, כל מה שעשית, לא עשיתי אלא בשבילכם".

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il